DENDERMONDE - KWINTIJNPOORT

LOT 61

(2017B293)

Archeologienota

(met beperkte samenstelling)

DEEL 2: Verslag van Resultaten

Jonathan JACOPS

Pieter LALOO

Ghent Archaeological Team bvba
Dorpsstraat 73
8450 Bredene

Project:
Dendermonde – Kwintijnpoort – LOT 61

Opdrachtgever:
Kevin en Ruth Van de Sompele - Ophalfvens
Geerstraat 34
9200 Dendermonde

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Jonathan Jacops, Pieter Laloo

© 2017 - GHENT ARCHAOLOGICAL TEAM bvba
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoud

INLEIDING **3**

HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK **5**

1.1. Beschrijvend gedeelte **5**
1.1.1. Administratieve gegevens 5
1.1.2. Archeologische voorkennis 7
1.1.3. Onderzoeksopdracht 7
1.1.4. Werkwijze & strategie 10

1.2. Assessmentrapport **11**
1.2.1. Gehanteerde assessmentmethoden, -technieken en -criteria 11
1.2.2. Assessment van het onderzochte gebied (en zijn omgeving) 11
1.2.3. (aard van) potentieel op kennisvermeerdering 12

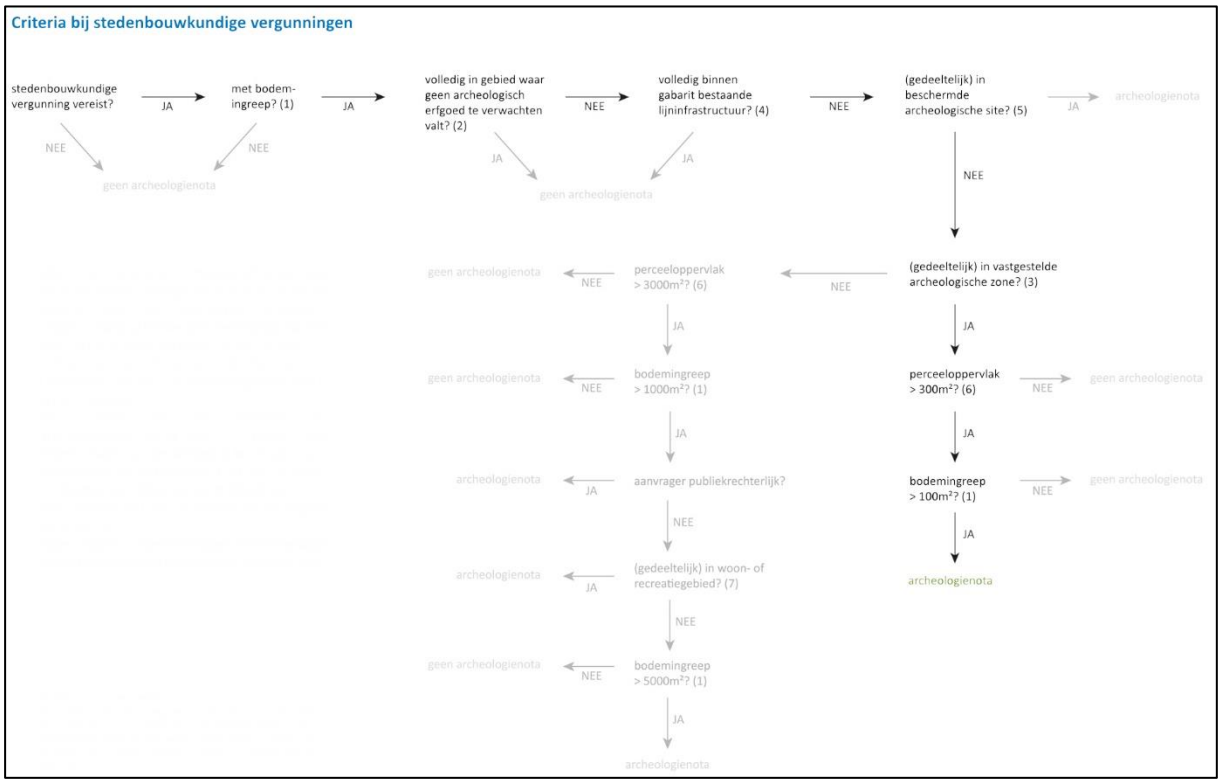
1.3. Samenvatting **13**

1.4. Bibliografie **14**

1.5. Bijlagen **15**

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de realisatie van een gezinswoning op lot 61 van de verkaveling 'Kwintijnpoort' te Dendermonde (provincie Oost-Vlaanderen). Deze verkaveling situeert zich op de rand van een vastgestelde archeologische zone: de historische stadskern van Dendermonde. Zoals weergegeven in onderstaand stroomschema overschrijden de geplande bodemingrepen de oppervlakte- en liggingscriteria opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid.

Figuur 2.0: Stroomschema met de criteria en noodzaak voor het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek en de opmaak van een archeologienota in relatie tot de geplande bodemingrepen binnen dit project. (bron: aangepast naar https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf)

Conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 dient omwille van die reden een archeologisch vooronderzoek te worden uitgevoerd dat resulteert in de opmaak van een archeologienota. GATE werd door de initiatiefnemer aangesteld om deze archeologienota op te maken.

Elke archeologienota, steeds opgebouwd uit drie delen, vormt de eindfase van een traject van archeologisch vooronderzoek, inclusief assessment, en wordt ter bekrachtiging ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed. De doelstellingen van een archeologienota zijn een overzicht te bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandelingen binnen dit traject en een inschatting te geven van de waarde van het aangetroffen archeologisch erfgoed, inclusief een wijze voor de omgang daarmee. Het tweede deel binnen een archeologienota (het Verslag van Resultaten), dat in onderhavige tekst uit de doeken wordt gedaan, beschrijft het uitgevoerde vooronderzoek, en biedt inzicht in de uitvoeringswijze en resultaten van het onderzoek en in het wetenschappelijk potentieel en de betekenis van de archeologische waarden.

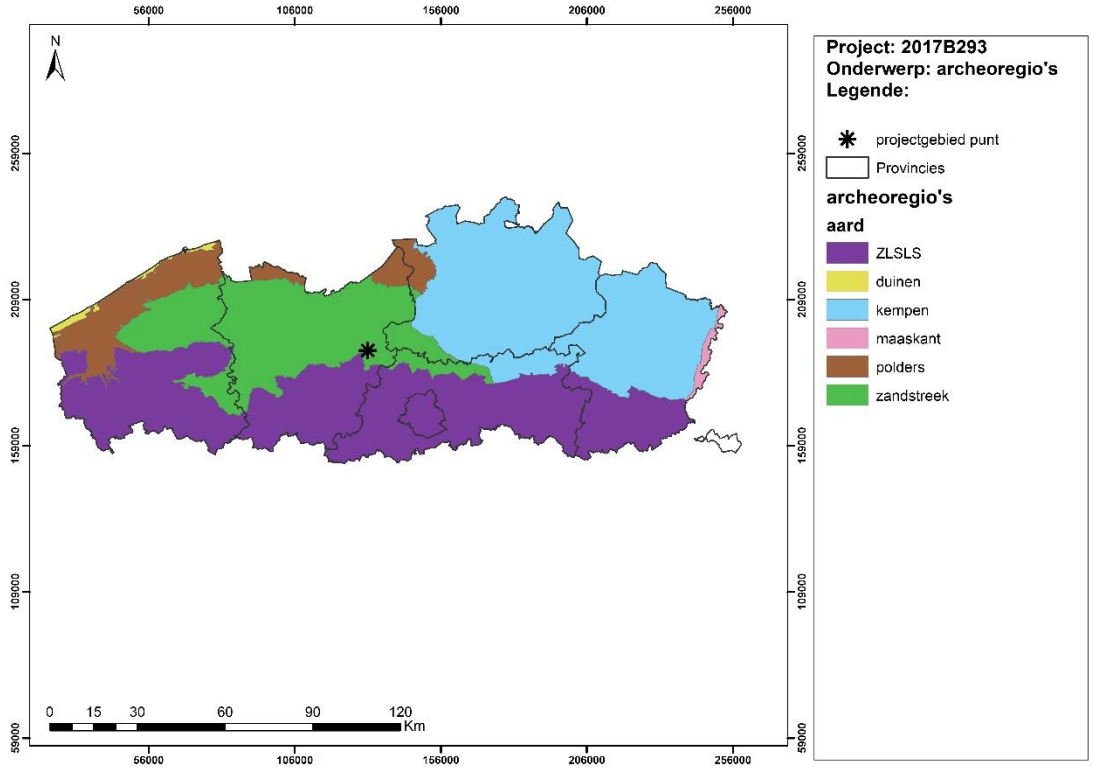
Sinds begin 2017 is het mogelijk om een '***archeologienota met beperkte samenstelling***' op te maken. Deze mogelijkheid is van toepassing indien met één doorslaggevend argument met betrekking tot de landschappelijke ligging, de historische beschrijving of eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, kan aangetoond worden dat geen verdere maatregelen nodig zijn omdat geen archeologisch erfgoed (meer) aanwezig is, de geplande bodemingrepen nooit impact hebben op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed of een archeologisch onderzoek op de betrokken terreinen in kwestie nooit zal leiden tot kenniswinst. Deze situatie is van toepassing op dit project en zal verderop in dit deel beargumenteerd worden.

HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK

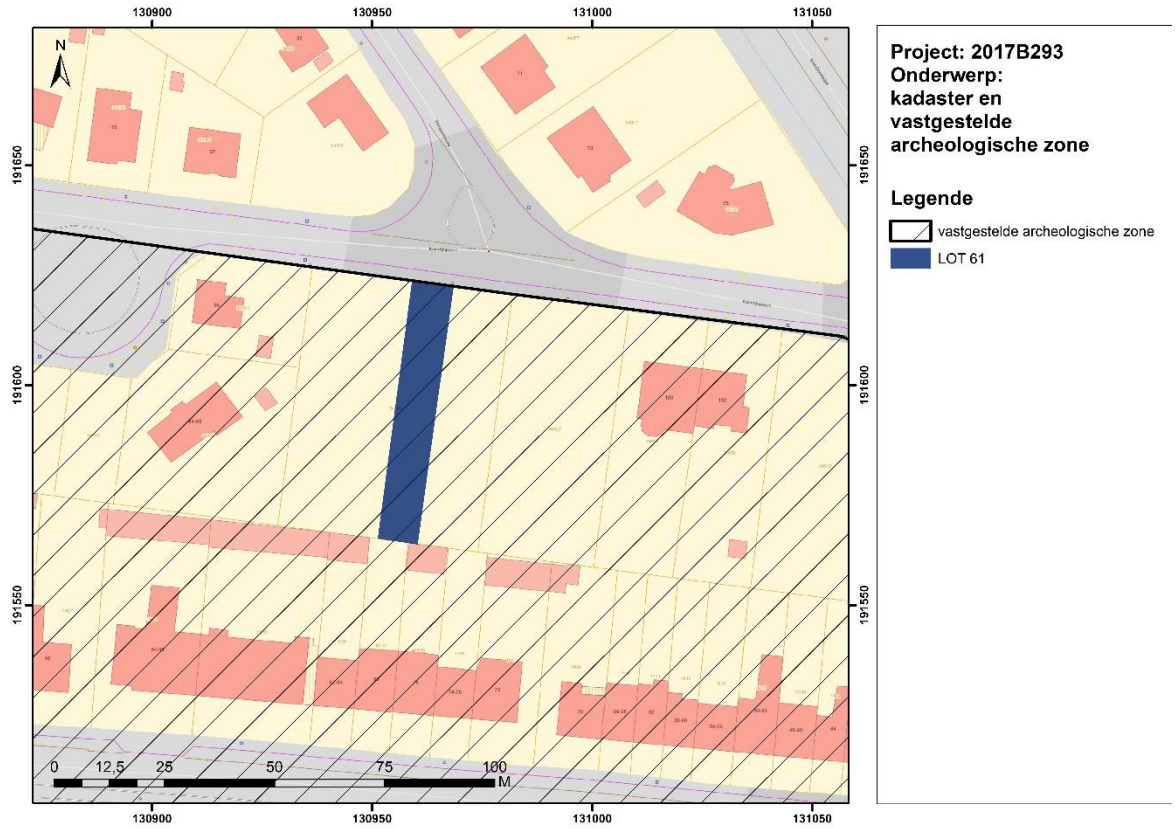
1.1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1.1. Administratieve gegevens

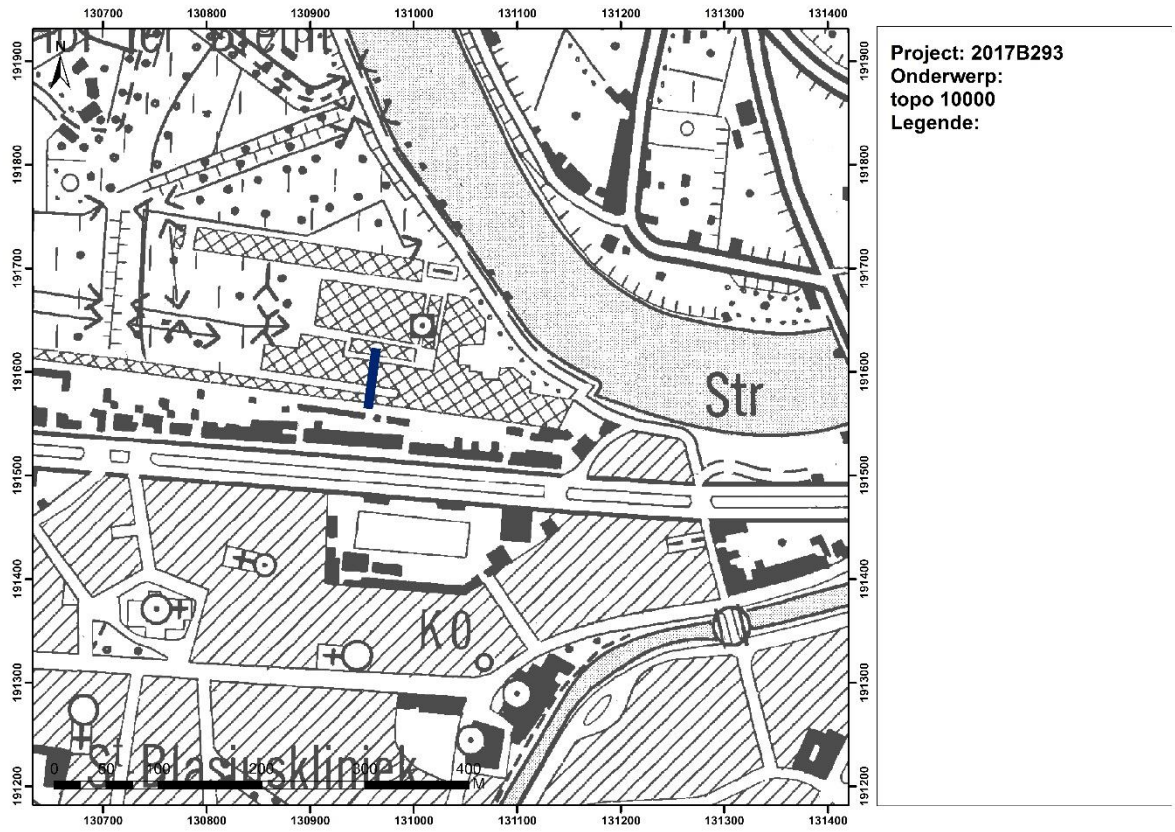
Projectcode	2017B293
Nummer wettelijk depot	n/a
Naam & erkenningsnummer erkende archeoloog	Pieter Laloo, OE/ERK/Archeoloog/2015/00074
Bounding box	X1: 130959,787 Y1: 191625,096 X2: 130968,469 Y2: 191622,125 X3: 130960,653 Y3: 191561,919 X4: 130951,545 Y4: 191565,214
Kadastrale gegevens	Dendermonde Afdeling 1 Sectie C perceel 346R3 (partim)
Begin- en einddatum bureauonderzoek	Februari 2017
Relevante termen uit de thesauri OE	Bureauonderzoek
Overzichtsplan met afbakening van verstoorde zones	Er zijn in het projectgebied geen zones aangeduid waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt.

Figuur 2.1: Locatie van het projectgebied ten opzichte van Vlaanderen en de archeoregio's.

Figuur 2.2: Locatie van het projectgebied ten opzichte van de kadasterkaart met aanduiding van de ligging van de vastgestelde archeologische zone.

Figuur 2.3: Locatie van het projectgebied ten opzichte van de topografische kaart.

Figuur 2.4: Locatie van het projectgebied ten opzichte van de orthofoto.

1.1.2. Archeologische voorkennis

Het projectgebied, dat zich in de archeoregio 'zandstreek' bevindt, ligt sinds 19/02/2016 binnen de grenzen van een archeologische zone, namelijk de 'Historische stadskern van Dendermonde' (ID140019). Deze archeologische zone heeft in essentie betrekking op de middeleeuwse en post-middeleeuwse stadsontwikkeling en stadsomwallingen[1]. Binnen het projectgebied zelf werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd en zijn derhalve geen archeologische vindplaatsen gekend.

1.1.3. Onderzoeksopdracht

1.1.3.1. Vraagstelling

Het doel van de bureaustudie, die een verplichte eerste fase vormt binnen elk archeologisch vooronderzoek, is te komen tot een inschatting van het archeologisch potentieel binnen het projectgebied op basis van een cartografisch en literatuuronderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met de landschappelijke, archeologische en historische contexten. Specifieke vraagstellingen zijn:

- Wat zijn de geplande bodemingrepen?
- Heeft het projectgebied een archeologisch potentieel?
- Is er sprake van verstoring van dit potentieel? Zo ja, in welke mate?
- Vormen de geplande ingrepen een bedreiging voor het archeologisch potentieel?
- Welke aspecten verdienen aandacht bij eventueel archeologisch vervolgonderzoek?

[1] Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Historische stadskern van Dendermonde, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140019 (geraadpleegd op 23/01/2017).

1.1.3.2. Randvoorwaarden

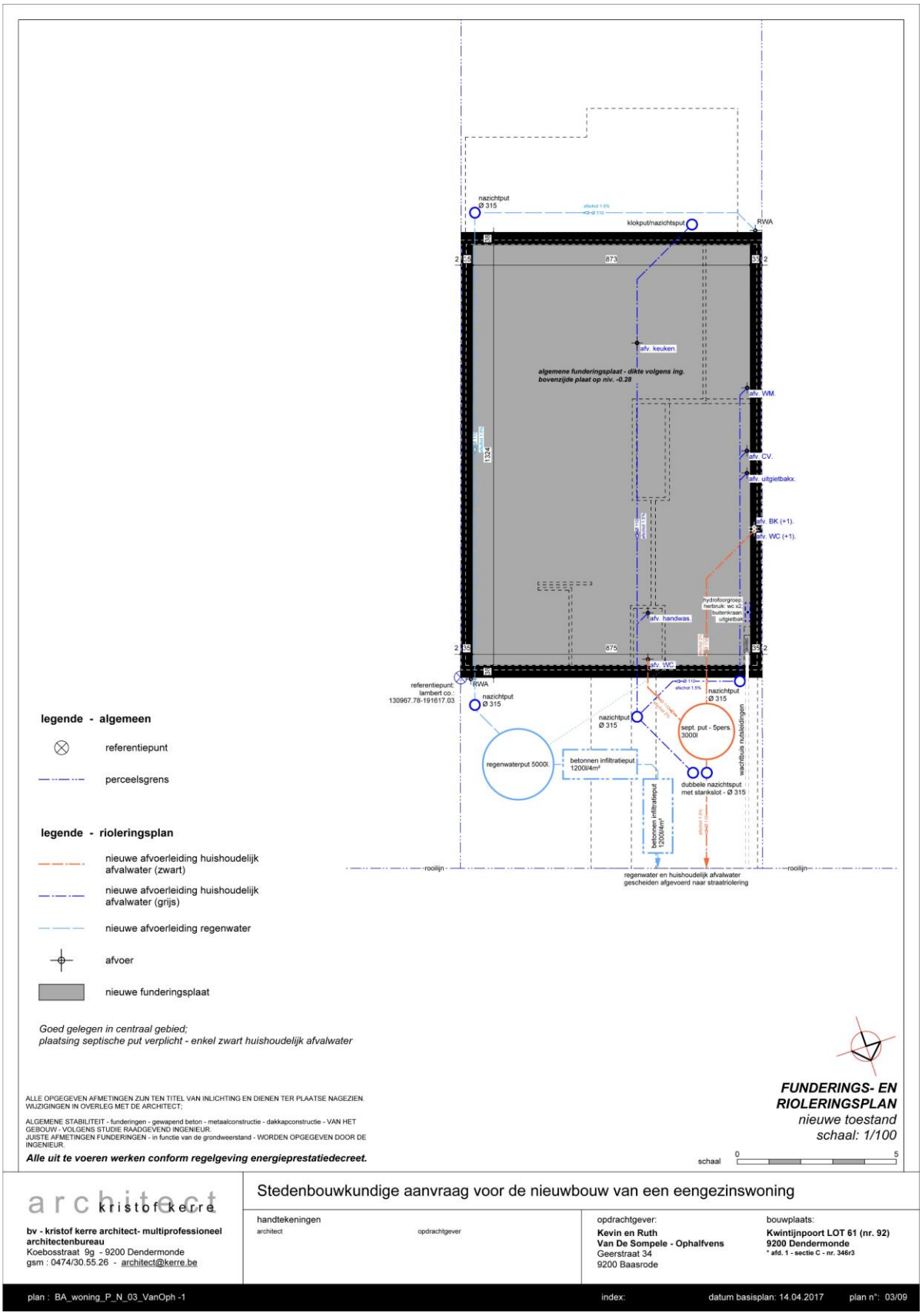
n/a

1.1.3.3. Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen

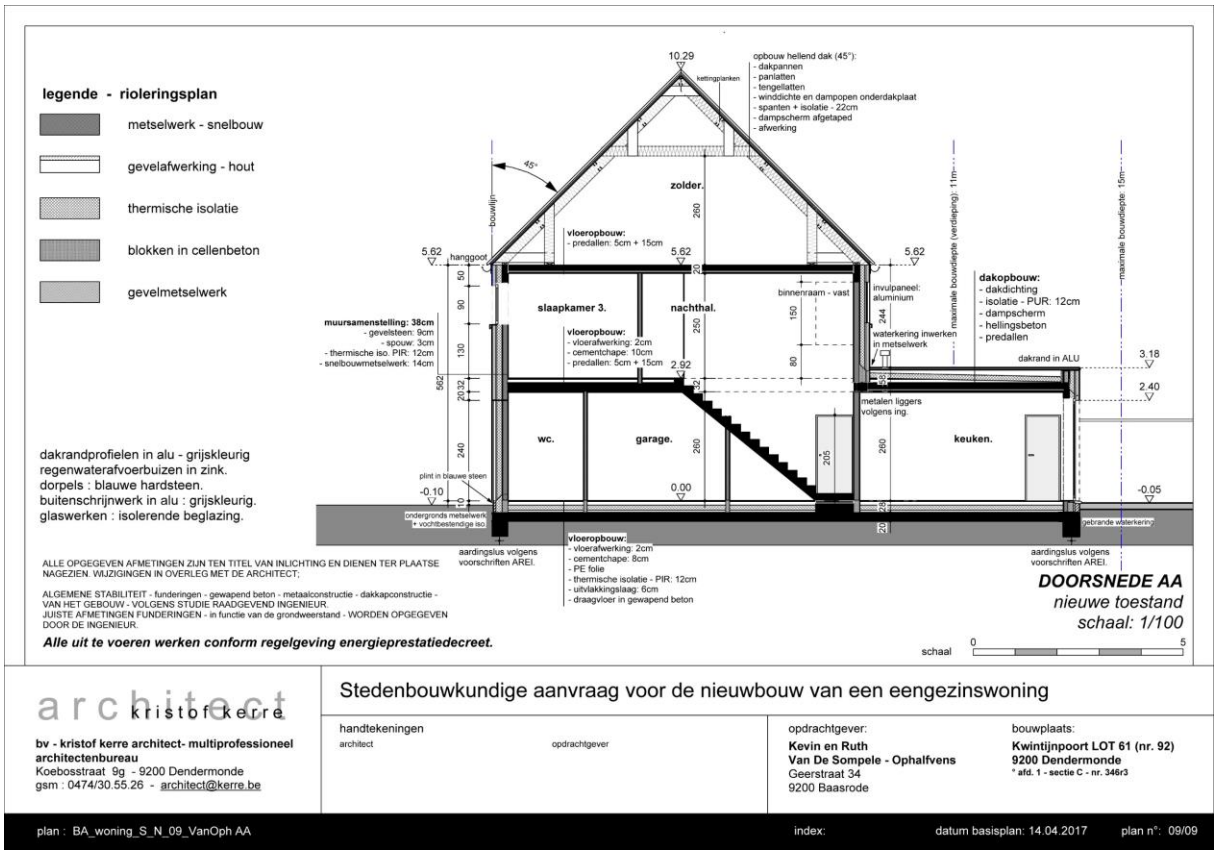
Kevin Van de Sompele plant de bouw van één gezinswoning met een grondoppervlakte van 104,7 m². De perceeloppervlakte bedraagt 555 m². De woning wordt niet onderkelderd. De fundering zal bestaan uit funderingsbalken waarop een gewapende betonplaat van 20 cm dik rust. Op basis van de plannen blijkt dat de sleuven van de funderingsbalken zelf *ca*. 80 cm diep zijn en worden aangelegd op ongeroerde en draagkrachtige grond. De opmaakplannen, zoals aangeleverd door de initiatiefnemer, zijn opgenomen in figuur 2.5a en b.

De 'Woonzone Voormalige kabelslagerij' waartoe het projectgebied behoort, wordt sinds 2014 door OVAM onderworpen aan een bodemsanering[2].

[2] http://www.ovam.be/woonzone-voormalige-kabelslagerij-in-dendermonde (geraadpleegd op 23/01/2017).

Figuur 2.5a: Definitief ontwerp van de gezinswoning op LOT 61 - funderingsplan. (bv kristof kerre architect)

Figuur 2.5b: detail van 2.5a: Doorsnede van de geplande bebouwing. (bv kristof kerre architect)

1.1.4. Werkwijze & strategie

In functie van de geplande werkzaamheden en het archeologisch potentieel plaatst de bureaustudie het projectgebied in een landschappelijk, historisch en archeologisch kader op basis van een onderzoek van verschillende cartografische en/of literatuurbronnen.

De uitvoering van het onderzoek gebeurde onder leiding van een erkend archeoloog van GATE. Relevante informatie werd in een GIS-omgeving geïmporteerd en geprojecteerd ten opzichte van de geplande bodemingrepen. De archeologienota werd opgemaakt op PC met Office- en Adobe-software. In de GIS-omgeving werden de plannen van de initiatiefnemer ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op volgende websites:

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- https://geo.onroerenderfgoed.be
- https://cai.onroerenderfgoed.be

Naar aanleiding van gelijkaardige bodemingrepen in het kader van woningbouw op een perceel een vijventwintigtal meter meer naar het oosten, voerde Archebo onlangs, vóór de invoering van de *archeologienota met beperkte samenstelling*, een uitgebreid archeologisch bureauonderzoek uit waarvan de resultaten uiterst relevant zijn voor het huidige projectgebied (Claessen 2016). Bovendien werd er recent een archeologienota met beperkte samenstelling bekrachtigd voor een zone 75 m naar het oosten (Noens & Laloo 2017).

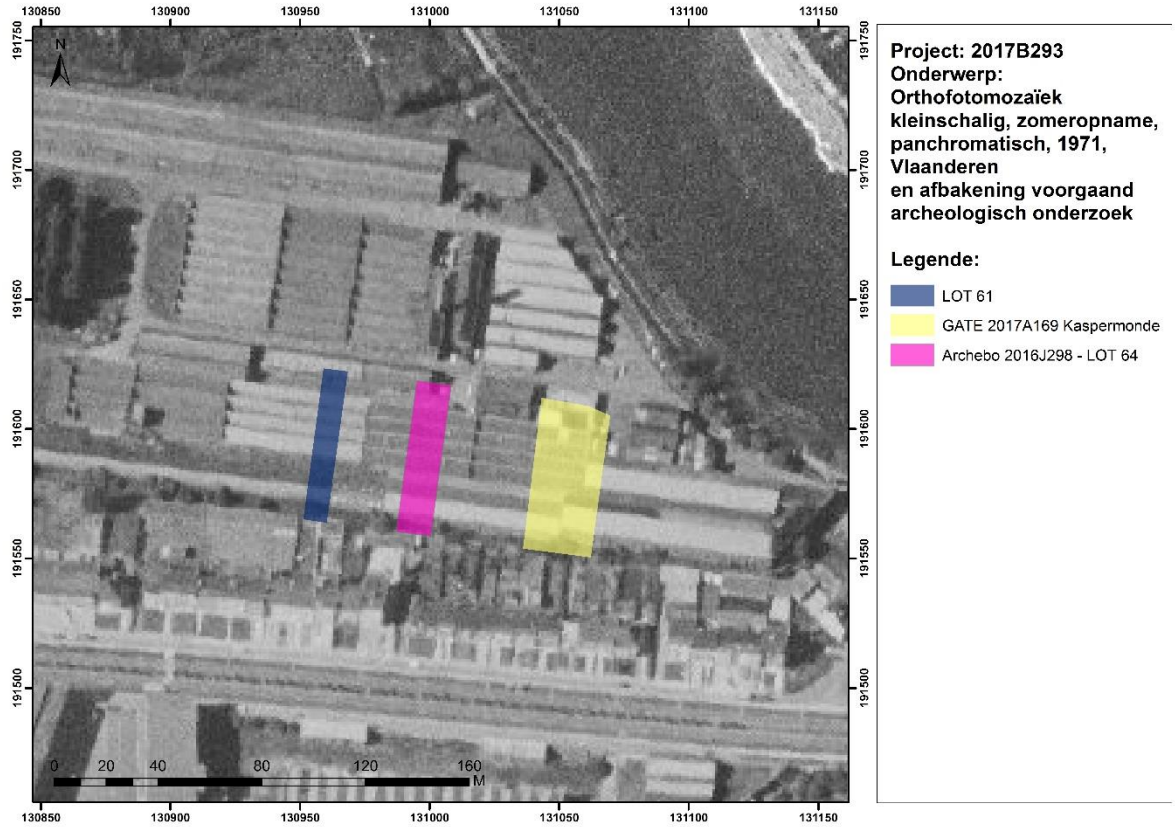
1.2. ASSESSMENTRAPPORT

1.2.1. Gehanteerde assessmentmethoden, -technieken en -criteria

De bureaustudie, die het projectgebied in een landschappelijk, historisch en archeologisch kader plaatst, rekening houdend met de geplande ingrepen, maakt gebruik van tekstuele en cartografische datasets. Uitgangspunt is het ontwerpplan met informatie over de geplande bodemingrepen, verkregen van de initiatiefnemer. Deze informatie wordt in de eerste plaats geprojecteerd op bodemkundige en geologische kaarten. Vervolgens worden historische kaarten, de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) en archeologische literatuur onder de loep genomen om een overzicht te bieden van de gekende archeologische waarden in en nabij het projectgebied.

1.2.2. Assessment van het onderzochte gebied (en zijn omgeving)

Zoals blijkt uit onderstaande kleinschalige orthofoto uit 1971 behoorde het projectgebied tenminste tot die periode tot de terreinen van een Kabelslagerij die daar reeds in de jaren 20 van de 19de eeuw werd opgericht, tijdens WOI grotendeels verwoest werd en nadien heropgebouwd en sterk uitgebreid. Na de sloop van de fabrieksgebouwen rond 1980 werd het ganse fabrieksterrein verkaveld voor woningbouw. Op enkele geïsoleerde kavels na is deze zone sedertdien vol gebouwd met woningen.
Uit de overige, meer recente orthofoto's (1979-2016), raadpleegbaar via www.geopunt.be, blijkt dat het projectgebied zelf sedert de start van de woonverkaveling grotendeels braak lag, en dit tot op de dag van vandaag en als één van de weinige nog resterende onbebouwde kavels in de ruimere omgeving.

Figuur 2.6: Locatie van het projectgebied ten opzichte van de orthofoto uit 1971 en voorgaand archeologisch onderzoek.

In het kader van het recente archeologisch vooronderzoek van Archebo op het perceel een veertigtal meter meer naar het westen (zie figuur 2.6), toonde Claessen (2016: 6-12; 14-36) overtuigend aan dat de uitgebreide infrastructuur van het fabrieksterrein (e.g. gebouwen, wegen, sporen, etc.) leidde tot een aanzienlijke verstoring van de ondergrond. Het zijn dezelfde toenmalige opslagplaatsen/werkhuizen die zich over beide percelen uitstrekten waardoor hun eerdere bevindingen grotendeels geëxtrapoleerd kunnen worden naar het huidige projectgebied. Op basis van hun conclusie dat de ondergrond ter hoogte van de voormalige fabrieksterreinen door de uitgebreide infrastructuur sterk verstoord was, argumenteerden ze dat er omwille van die reden, en in combinatie met de grootschalige bebouwing van quasi alle omliggende percelen, inclusief de ruimere omgeving, geen archeologische kenniswinst meer te verwachten meer valt. Een belangrijk ondersteunend argument van hun bevindingen zijn de recente sonderingen die ten noordwesten van het projectgebied in het kader van de grondsaneringen van het fabrieksterrein werden uitgevoerd in opdracht van OVAM en waarin tot op 1 meter onder het huidige maaiveld duidelijke en grootschalige verstoringen van de bodem werden vastgesteld.

Op basis van de actuele en historische toestand van het huidige projectgebied en de hierboven aangehaalde onderzoeken uit de directe omgeving kan aangenomen worden dat de top van de bodem waar de ingrepen gepland zijn reeds in sterke mate verstoord is door de aanleg en/of afbraak van de voormalige infrastructuur van de kabelslagerij tussen *ca*. 1825 en 1970. Pre-negentiende eeuwse archeologische waarden die eventueel met deze top van de bodem geassocieerd zouden zijn, zullen op die locaties daarom ook reeds in sterke mate verstoord of zelfs volledig vernield zijn, ongeacht de lokale landschappelijke, geologische, geomorfologische, bodemkundige en culturele contexten. Rekening houdend met (1) de aard van de geplande ingrepen (e.g. funderingsbalken en vloerplaat) en (2) de situatie ter hoogte van de direct aansluitende omgeving van het projectgebied, grotendeels gekenmerkt door bestaande kavels bedekt met woningen, zal archeologisch vervolgonderzoek op het betrokken perceel in kwestie niet meer leiden tot archeologische kenniswinst.

Omwille van die reden is een uitgebreide archeologienota, met een gedetailleerde discussie van landschappelijke, historische en archeologische contexten[3], naar onze mening hier niet meer aan de orde en kan, conform de CGP (paragraaf 12.5.3.3.), volstaan worden met een *archeologienota van beperkte samenstelling*.

1.2.3. (aard van) potentieel op kennisvermeerdering

De geplande bodemingrepen zijn beperkt van omvang, zowel lateraal als in de diepte, en dit ter hoogte van reeds verstoorde terreinen ten gevolge van een voormalige kabelslagerij. Omwille van die reden, en gezien de sterk bebouwde omgeving van het projectgebied is geen potentieel tot archeologische kennisvermeerdering meer te verwachten. Verder archeologisch onderzoek is dan ook niet aangewezen.

[3] Hiervoor kan overigens grotendeels verwezen worden naar het onderzoek van Claessens 2016.

1.3. SAMENVATTING

De initiatiefnemer plant ter hoogte van de Kwintijnpoort te Dendermonde, binnen de grenzen van een vastgestelde archeologische zone, bodemingrepen in het kader van de bouw van een gezinswoning. Conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 moet hiervoor een archeologisch vooronderzoek worden uitgevoerd dat resulteert in een archeologienota. GATE werd aangesteld om dit onderzoek uit te voeren.
Op basis van de actuele toestand van het projectgebied kan ervan uitgegaan worden dat de bodem waar de ingrepen gepland zijn in het verleden reeds in sterke mate verstoord werd door de aanwezigheid van de kabelslagerij tussen ca. 1825 en 1970. Dit betekent dat archeologische waarden die eventueel geassocieerd zouden zijn met de top van de bodem, waar de bodemingrepen gepland zijn, ook reeds in sterke mate verstoord of volledig vernield zullen zijn, ongeacht de lokale landschappelijke en culturele contexten. Rekening houdend (1) met de beperkte aard van de geplande bodemingrepen, (2) met de resultaten van recente onderzoeken uit de directe omgeving en (3) met het feit dat de direct aansluitende en ruimere omgeving van het projectgebied reeds grotendeels bestaat uit bebouwde kavels, werd beargumenteerd dat een archeologisch (voor)onderzoek met ingreep in de bodem op de betrokken terreinen in kwestie niet zal leiden tot (nuttige) archeologische kenniswinst. Omwille van die reden is een *archeologienota met beperkte samenstelling* naar onze mening voldoende en is archeologisch vervolgonderzoek voorafgaand aan de geplande bodem-ingrepen niet aangewezen.

1.4. BIBLIOGRAFIE

Claessen J. (2016). *Archeologienota Dendermonde-Kwintijnpoort*. Kortenaken (Archeobo-rapport 2016/039).

Noens G. & Laloo P. (2017). *Archeologienota Dendermonde-Kaspermonde*. Ghent Archaeological Team.

Websites

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- https://geo.onroerenderfgoed.be
- https://cai.onroerenderfgoed.be

1.5. BIJLAGEN

FIGUUR	OMSCHRIJVING	DATUM	BRON
2.1.	Locatie van het projectgebied ten opzichte van Vlaanderen en de archeoregio's	2017	CAI
2.2	Locatie van het projectgebied ten opzichte van de kadasterkaart	2017	Geopunt
2.3	Locatie van het projectgebied ten opzichte van de topografische kaart	2017	NGI
2.4	Locatie van het projectgebied ten opzichte van de orthofoto	2017	AGIV
2.5a	Definitief voorontwerp van de gezinswoning op LOT 60.	2017	Kristof Kerre bv
2.5b	Detail 2.5a: Definitief voorontwerp van de gezinswoning op LOT 60.	2017	Kristof Kerre bv
2.6	Locatie van het projectgebied ten opzichte van de orthofoto uit 1971	2015	AGIV